

بخش ۱:

فصل اول: اقتصاد چیست؟

مسئله انتخاب

- انسان به حکم فطرت و سرشت خود در هر انتخابی به دنبال بیشترین منافع و کمترین هزینه و ضرر است.
- ممکن است انسان در تشخیص دقیق منافع و هزینه‌ها اشتباه کند.
- انسان در مورد روش انتخاب (هزینه - فایده) اشتباه نمی‌کند.
- برخی انسان‌ها عقلانی رفتار نمی‌کنند؛ یعنی در انتخاب خود منفعتی کم و موقتی را با منافع زیاد و بلندمدت جایگزین می‌کنند.

هزینه فرصت

- هر انتخابی مستلزم از دست دادن انتخاب‌های دیگر است. (بده - بستان)
- با انتخاب بهترین گزینه از نظر منافع، بهترین گزینه بعدی از دست می‌رود.
- مقدار منافع از دست داده‌ی گزینه دوم، هزینه فرصت انتخاب گزینه اول است.

تعریف علم اقتصاد

- ۱- اقتصاد علم انتخاب است و درباره‌ی چگونگی انتخاب و تصمیم‌گیری انسان در زندگی اقتصادی خویش مطالعه می‌کند؛
- ۲- تصمیمات انسان در مورد مسائل اقتصادی عمدتاً در نیازها و خواسته‌های نامحدود او ریشه دارد و باید با به‌کارگیری منابع و امکانات محدود و در دسترس عملی شود؛
- علم اقتصاد علم انتخاب است و رابطه‌ی بین منابع و عوامل تولید کمیاب (که موارد استفاده‌ی مختلف دارند) و نیازهای نامحدود بشر را مطالعه و بررسی می‌کند و با ارائه‌ی بهترین انتخاب‌ها رفتارهای فردی و جمعی انسان را مدیریت می‌کند.

نکات مهم در تعریف علم اقتصاد

- ۱- نامحدود بودن نیازها
 - ۲- کمیابی منابع
 - ۳- امکان مصارف متعدد منابع
- هدف علم اقتصاد → راهنمایی انسان برای انتخاب و به‌کارگیری بهترین روش برای استفاده از منابع و امکانات
- هرچه در انتخاب‌های انسان تأثیرگذار باشد، موضوع مطالعه‌ی علم اقتصاد نیز خواهد بود؛ مانند تغییر در اطلاعات، انگیزه‌ها، توانایی‌ها، توزیع برابر یا نابرابر فرصت‌ها، انتخاب‌ها و تصمیمات دیگران.

علم اقتصاد درباره‌ی چه موضوعاتی بحث می‌کند؟

- دانشمندان علوم اقتصادی، موضوعات اقتصادی را با روش‌های علمی مطالعه می‌کنند.
- تلاش فکری برای بهترین انتخاب → پدید آمدن اندیشه‌ی اقتصادی ← علم اقتصاد

- منبع رفع نیازهای انسان منابع و امکاناتی است که خدا در اختیار انسان گذاشته است.

نیازهای انسان ↔ منابع و امکانات

- دانش اقتصاد کمک می‌کند انسان برای رفع نیازها از منابع و امکانات به نحو صحیح و بهینه استفاده و بهترین‌ها را انتخاب کند.

نیازهای انسان

- محرک فعالیت و تلاش انسان است.
- بعد از رفع شدن به انسان احساس رضایت می‌دهد.
- مراتبی دارد که در مرحله‌ی اول، مادی است.
- آب، غذا، سرپناه و امنیت از جمله نیازهای مادی و اولیه است.
- علم، فرهنگ، دین، اخلاق، تعامل اجتماعی و ... از جمله نیازهایی است که انسان را به کمال می‌رساند.
- انسان کمال‌جو است. ← با برآورده شدن برخی نیازها احساس بی‌نیازی نمی‌کند. ← نیازهای تازه‌ای در او شکل می‌گیرد.

عواقب عدم برطرف کردن صحیح نیازها

- ۱- اگر انسان در نیازهای مادی و حیوانی متوقف شود، کمال‌جویی به نوعی سیری‌ناپذیری تبدیل می‌شود.
- ۲- اگر انسان مراتب نیازها را به‌خوبی طی نکند و در یک مرتبه متوقف شود، به خلق نیازهای کاذب اقدام خواهد کرد.

برخی از مهم‌ترین نیازهای اولیه‌ی انسان

- امنیت
- بهداشت و درمان
- آموزش
- مسکن
- پوشاک
- خوراک

منابع و امکانات

نکات مهم درباره‌ی منابع و امکانات

- ۱- منابع و امکانات در دسترس انسان محدود است.
- ۲- انسان در بهره‌برداری از منابع و امکانات محدودیت دارد و باید اولویت‌بندی و انتخاب کند.
- در نتیجه‌ی دو محدودیت فوق، وضعیت «کمیابی» ایجاد می‌شود.

مسئله اقتصادی

- نیازها و خواسته‌های انسان گوناگون و نامحدود است.
- انسان در بهره‌برداری از منابع و امکانات موجود محدودیت دارد و منابع و امکانات موجود نیز محدود است. (کمیابی)
- انسان باید از منابع و امکانات بهترین انتخاب را برگزیند و در نتیجه بیشترین منافع را برای خود و جامعه تأمین کند.
- موضوع اصلی علم اقتصاد → انتخاب (بهترین استفاده از منابع و امکانات کدام است؟)
- ملاک بهترین بودن → با استفاده از منابع بتوان بیشترین میزان منافع را به‌دست آورد و سطح بالاتری از رفاه را فراهم کرد.

اهمیت علم اقتصاد

- جایگاه والایی بین مجموعه دانش‌ها و معارف بشری دارد.
- در معتبرترین دانشگاه‌های جهان به عنوان یک رشته تحصیلی مهم مورد توجه است.
- جزء انتخاب‌های اول دانش‌آموزان نخبه و مستعد برای ورود به دانشگاه است.
- هم عمق علمی زیادی دارد و هم بازار کار خوبی دارد.
- نشریات علمی و مقالات بسیاری در زمینه اقتصاد تألیف و چاپ می‌شود.

اقتصاد و آموزه‌های اسلامی

اسلام به عنوان یک دین کامل

- در پی سعادت واقعی و کامل انسان‌هاست.
- دنیا و آخرت را با هم مورد توجه قرار می‌دهد.
- در عین توجه به ارتقای معنوی و خداگونه شدن انسان، بی‌اعتنایی به مسائل دنیوی و اقتصادی را قبول ندارد.
- عبادت را صرفاً به رابطه فرد با خدا محدود نمی‌داند و به همه ارتباطات رنگ عبادت می‌زند.
- در دسترس نبودن معاش را خطری می‌داند که اعتقادات انسان را تهدید می‌کند.
- تلاش برای رفع فقر و رسیدن به رفاه و توانگری مادی را پسندیده می‌داند.
- کسی را که برای ارتقای سطح زندگی هم‌نوعانش می‌کوشد، همانند کسی که در راه خدا جهاد می‌کند، شایسته تقدیر می‌داند.
- دلیل فرستادن پیامبران و فلسفه ارائه دین ← کافی نبودن عقل انسان به تنهایی برای موفقیت
- راه حل همه مشکلات انسان از دیدگاه قرآن ← عمل به آموزه‌های الهی
- سرلوحه برنامه پیامبران الهی ← مبارزه با ظالمان و استثمارگران خصوصاً در عرصه اقتصادی
- وظیفه پیامبران الهی ← تلاش برای رفع محرومیت‌ها، برخورداری از فرصت‌ها و حفظ کرامت انسانی

از جمله علت‌های توجه اسلام به مسائل اقتصادی

- اهمیت روزافزون مسائل اقتصادی در اجتماع و حیات جمعی انسان‌ها
- تأثیر عوامل اقتصادی بر همه جنبه‌های زندگی فرد، خانواده و جامعه
- کشوری که وضعیت اقتصادی آن نابسامان باشد. ← به بحران‌های اجتماعی و سیاسی گسترده دچار می‌شود. ← نمی‌تواند با اتکا به فرهنگ ملی خود مسیر آینده خویش را تعیین کند. ← تحت تأثیر اقتصادهای مهاجم قرار می‌گیرد.
- جامعه اسلامی برای حفظ هویت و استقلال سیاسی و فرهنگی خود باید به رشد و پیشرفت اقتصادی به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارها توجه کند.

چند مفهوم اولیه

۱- کال

- یک شیء با ارزش اقتصادی و بازاری است که برای تأمین نیاز یا خواسته‌ای تولید می‌شود.
- برای به دست آوردن کالاها باید به تولیدکنندگان یا عرضه‌کنندگان آن‌ها پول بپردازیم.
- کالا مفهومی اقتصادی است؛ بنابراین اشیایی که در بازار خرید و فروش نمی‌شوند، کالا نیستند.

۲- خدمات

- آنچه انسان در مقابل پول خریداری می‌کند و به وسیله آن نیازها یا خواسته‌هایش را برطرف می‌کند و غیرملموس و غیرفیزیکی است، خدمات نام دارد.
- مثلاً انسان به دانستن نیاز دارد و برای رفع این نیاز با پرداخت پول یا مالیات از مؤسسات آموزشی نیاز خود را خریداری می‌کند.
- خدمات معلمان، پزشکان، رانندگان و مشاوران حقوقی از این نوع است.

۳- کالاهای مصرفی و واسطه‌ای

- کالاهایی که توسط مصرف‌کنندگان نهایی خریداری و مصرف می‌شود، کالاهای مصرفی است.
- هرگاه تولیدکنندگان دیگری برای ادامه فرایند تولید و تبدیل کالاها به چیزهای مختلف دیگر آن‌ها را خریداری کنند و مورد استفاده قرار دهند، آن‌ها را کالای واسطه‌ای می‌نامیم.
- مثلاً گوجه‌فرنگی اگر توسط خانوارها و برای مصرف خریداری شود، کالای مصرفی و اگر توسط کارخانه‌ها و برای تولید رب خریداری شود، کالای واسطه‌ای است.

۴- کالاهای بادوام و بی‌دوام

- کالاهای بادوام خودشان مصرف نمی‌شوند، بلکه در طول زمان خدمات آن‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ مانند اتومبیل، یخچال و ساعت.
- کالاهای بی‌دوام با یک بار مصرف تمام می‌شوند؛ مانند خوراکی‌ها، وسایل آرایشی و بنزین.
- در برابر کالاهای بادوام، کالاهای بی‌دوام مثل نان و مواد غذایی قرار می‌گیرند.

۵- کالای سرمایه‌ای

- اگر کالاهای بادوام در فرایند تولید و به وسیله بنگاه‌های تولیدی به کار گرفته شوند، کالای سرمایه‌ای نامیده می‌شوند.
- مثلاً یخچال در منزل، کالای بادوام مصرفی و در مغازه بستنی‌فروشی، کالای سرمایه‌ای است.
- تراکتور، ماشین‌آلات کارخانه‌ها و ابزار تولیدی، مثال‌های دیگر کالای سرمایه‌ای است.

۶- کالای ضروری و تجملی

- کالای ضروری برای تأمین نیازهای اولیه (مانند خوراک، پوشاک و مسکن) است و با تغییر زیاد قیمت، مصرف آن تغییر نمی‌کند.
- کالای تجملی برای تأمین نیازهای کم‌اهمیت‌تر (مانند خودروی سفارشی یا فرش گران) است و با کوچک‌ترین تغییر در قیمت، مصرف آن تغییر می‌کند.
- ضروری یا تجملی بودن کالا مفهومی اقتصادی و در عین حال نسبی است.

بازیگران و فعالان عرصه اقتصاد

بازیگران خرد

- افراد، خانواده‌ها، شرکت‌ها، خیریه‌ها، مؤسسات انتفاعی و غیرانتفاعی و ...

بازیگران کلان

- در عرصه داخلی: دولت که برای ایجاد نظم و انضباط و نظارت بر عملکرد اقتصاد یا تأمین برخی نیازهای عمومی فعالیت می‌کند.
- در عرصه بین‌المللی: کشورها، سازمان‌های اقتصادی جهانی یا منطقه‌ای

سوالات کتاب درسی

۱. منظور از داشتن «قابلیت مصارف متعدد» منابع و امکانات چیست؟
منابع و امکانات برای انسان هم امکان مصارف متعددی دارد و هم با روش‌های مختلفی می‌توان از آن‌ها استفاده نمود.
۲. چرا افراد باید در میان خواسته‌های خود به انتخاب دست بزنند؟
زیرا انسان به دلیل محدودیت‌هایش نمی‌تواند همه آن‌چه را که می‌خواهد هم‌زمان و همیشه داشته باشد.
۳. اقتصاد چیست؟ دیدگاه اسلام نسبت به اقتصاد چگونه است؟
علم اقتصاد علم انتخاب است و رابطه بین منابع و عوامل تولید کمیاب (که موارد استفاده مختلف دارند) و نیازهای نامحدود بشر را مطالعه و بررسی می‌کند و با ارائه بهترین انتخاب‌ها رفتارهای فردی و جمعی انسان را مدیریت می‌کند. از نظر اسلام اقتصاد در زندگی فرد اهمیت ویژه‌ای دارد، اما عقل انسان را به تنهایی برای موفقیت و رسیدن به هدف کافی نمی‌داند. دلیل فرستادن پیامبران و فلسفه ارائه دین هم همین است. تمامی آن‌چه اسلام در قالب تأکید بر اخلاق و احکام اقتصادی ارائه کرده، چراغ راه و تکمیل‌کننده فرایندی است که عقلانیت اقتصادی برای رسیدن به اهداف خود به آن‌ها نیازمند است.
۴. بین وضعیت اقتصادی و استقلال فرهنگی - سیاسی جامعه چه ارتباطی است؟
کشوری که وضعیت اقتصادی آن نابسامان باشد و نتواند پایه‌پای بقیه کشورهای دنیا در مسیر پیشرفتی همه‌جانبه حرکت کند، بسیار آسیب‌پذیر و از نظر اجتماعی و سیاسی به بحران‌های گسترده دچار می‌شود. چنین جامعه‌ای نمی‌تواند با اتکا به فرهنگ ملی خود مسیر آینده خویش را تعیین کند و به شدت تحت تأثیر اقتصادهای مهاجم قرار می‌گیرد.
۵. زمانی داشتن تلفن همراه کالایی تجملی بود. اساسی و ضروری بودن تلفن همراه یا تجملی بودن آن چگونه تعیین می‌شود؟
از نظر اقتصادی، مصرف‌کننده میزان اهمیت کالا را با حساسیت خود نسبت به قیمت نشان می‌دهد. اگر افراد با وجود تغییر زیاد قیمت کالا، مصرف آن را تغییر ندهند، کالای ضروری است و اگر با کوچک‌ترین تغییر در قیمت، مصرف آن را تغییر دهند، کالای تجملی است؛ بنابراین ضروری یا تجملی بودن کالا مفهومی اقتصادی است و از فردی به فرد دیگر، از زمانی به زمان دیگر و از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت خواهد بود. امروزه در کشور ما ضرورت داشتن تلفن همراه امری بدیهی است و عرف، یک تلفن همراه با قیمت متعارف را کالایی ضروری تلقی می‌کند.
۶. هزینه فرصت بیانگر چه چیزی است؟ این اصل چگونه در تصمیم‌گیری درست به ما کمک می‌کند؟
انسان‌ها و جوامع همیشه بهترین و برترین گزینه خود را از نظر منافع انتخاب می‌کنند و با این انتخاب، بهترین گزینه بعدی خود را از دست می‌دهند. مقدار منافع از دست داده گزینه دوم، هزینه فرصت انتخاب گزینه اول است. با توجه به این اصل که هر انتخاب مستلزم از دست دادن انتخاب‌های دیگر است، افراد در انتخاب‌های خود دقت بیشتری به خرج می‌دهند و با محاسبه منافع قابل تحصیل در برابر منافع از دست‌رفته، سرانجام بهترین انتخاب را انجام می‌دهند.
۷. فعالان اقتصادی خرد، کلان و بین‌المللی را نام ببرید.
افراد، خانواده‌ها، شرکت‌ها، انواع مؤسسات انتفاعی یا غیرانتفاعی، خیریه‌ها و ... بازیگران خرد اقتصاد هستند. به دولت (کشور) بازیگر کلان می‌گویند. نهادهای فراملی نظیر سازمان‌های اقتصادی منطقه‌ای، جهانی و بین‌المللی نیز فعالان اقتصادی بین‌المللی محسوب می‌شوند.

سوالات امتحانی درس

سوالات جای خالی (جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.)

۱. علم کمک می‌کند انسان برای رفع نیازها از منابع و امکانات به نحو صحیح استفاده و بهترین‌ها را انتخاب کند. اقتصاد
۲. محرک انسان برای فعالیت و تلاش است. نیازها
۳. انسان موجودی است؛ به همین دلیل با برآورده شدن پاره‌ای از نیازهایش احساس بی‌نیازی به او دست نمی‌دهد. کمال‌جو
۴. در تعریف اقتصاد سه نکته مهم وجود دارد: ، و نامحدود بودن نیازها - کمیابی منابع - امکان مصارف متعدد منابع
۵. از منظر اسلام به تنهایی برای موفقیت انسان کافی نیست و دلیل فرستادن پیامبران و دین نیز همین است. عقل
۶. مصرف‌کننده میزان اهمیت کالا را با حساسیت خود نسبت به نشان می‌دهد. قیمت
۷. دولت در اقتصاد بازیگر است. کلان

سوالات درست یا نادرست (درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید.)

۸. در ساده‌ترین تصویر از حیات انسان با مفهوم «نیازهای انسان» روبه‌رو می‌شویم.
۹. بین نیازهای انسان نمی‌توان تفاوت و اولویت‌بندی قائل شد.
۱۰. موضوع اصلی علم اقتصاد، پول است.
۱۱. نام دیگر روش انتخاب در اقتصاد، هزینه - فایده است.
۱۲. اصطلاح «بده - بستان» یادآور مفهوم هزینه فرصت است.
۱۳. موضوعات مطرح‌شده در اقتصاد صرفاً در حیطه اطلاعات همین علم قابل پاسخ‌گویی است.
۱۴. از نظر اسلام تلاش برای رسیدن به رفاه پسندیده است.
۱۵. یخچال در منزل، کالای بی‌دوام و در مغازه، کالای بادوام است.

علت نادرستی عبارتها

- ۸- در ساده‌ترین تصویر از حیات انسان با دو مفهوم «نیازهای انسان» و «منابع و امکانات» روبه‌رو می‌شویم.
- ۹- نیازهای انسان مراتبی دارد.
- ۱۰- موضوع اصلی علم اقتصاد، انتخاب است.
- ۱۳- مسائل مطرح‌شده در اقتصاد دارای ابعاد اجتماعی، فرهنگی، تاریخی، روان‌شناختی، حقوقی، سیاسی و ... است و نیاز به همکاری دانشمندان رشته‌های مختلف دارد.
- ۱۵- یخچال در منزل، کالای بادوام مصرفی و در مغازه، کالای سرمایه‌ای است.

برقراری ارتباط (ستون سمت راست را به ستون سمت چپ ارتباط دهید. یک یا چند مورد اضافی است.)

آ) رفع خواسته‌های غیرملموس در مقابل پرداخت پول	۱) کالای مصرفی
ب) آهن برای تولید خودرو	۲) خدمات
پ) نورافشان	۳) کالای واسطه‌ای
ت) ابزار تولیدی	۴) کالای سرمایه‌ای
	۵) کالای تجملی

۱۶

آ ← ۲ ب ← ۳ پ ← ۵ ت ← ۴

انتخاب کنید (گزینه درست را انتخاب کنید.)

۱۷. در ساده‌ترین تصویر از حیات اقتصادی انسان کدام دو مفهوم جلوه‌گر می‌شود؟
 (۱) دانش انسان - توانایی‌های انسان (۲) عقل بشر - نیازهای بشر (۳) نیازهای انسان - منابع و امکانات (۴) امکانات بالقوه - امکانات بالفعل
۱۸. تمام گزاره‌ها در مورد نیازهای انسان به جز صحیح است.
 (۱) نیازهای انسان سلسله‌مراتبی است. (۲) نیازهای انسان محرک او برای فعالیت و تلاش است.
 (۳) انسان کمال‌جو زودتر به بی‌نیازی می‌رسد. (۴) با توقف در نیازهای مادی، کمال‌جویی به سیری‌ناپذیری تبدیل می‌شود.
۱۹. چرا دسترسی به ذخایر معدنی با وجود فراوانی در کره زمین محدود است؟ به دلیل
 (۱) محدود بودن دانش فنی بشر (۲) ناشناخته بودن بسیاری از این ذخایر (۳) استفاده بی‌رویه از منابع (۴) همه موارد
۲۰. محدودیت منابع و امکانات و محدودیت انسان در بهره‌برداری از این منابع منجر به چه وضعیتی می‌شود؟
 (۱) کمیابی (۲) نایابی (۳) اعتدال (۴) وفور
۲۱. موضوع اصلی علم اقتصاد است.
 (۱) اعتدال (۲) انتخاب (۳) انعطاف (۴) ارتباط
۲۲. «بده - بستان» یادآور کدام مفهوم اقتصادی است؟
 (۱) پس‌انداز (۲) کالای مصرفی (۳) سود (۴) هزینه فرصت
۲۳. اقتصاددانان به دنبال کشف «روابط علت و معلولی» بین پدیده‌های اقتصادی عالم واقع، با جمع‌آوری مشاهدات و اطلاعات، نظریاتی را ارائه می‌کنند و سپس به ارزیابی و قبول یا رد آن‌ها می‌پردازند. پس
 (۱) آنان نیز با روش علمی، مسائل اقتصادی را مطالعه می‌کنند.
 (۲) شباهت‌های خاصی در روش مطالعه دانشمندان علوم مختلف وجود دارد.
 (۳) در عرصه اقتصاد نیز می‌توان برای رسیدن به هدفی خاص، سیاست‌هایی را طراحی و اجرا کرد.
 (۴) این نتایج همگی حاصل استفاده از روش‌های اصولی و منطقی مطالعاتی و به اصطلاح شکل‌گیری اقتصاد علمی است.

۲۴. کدام جمله صحیح است؟

- (۱) مقدار منافع ازدست‌داده‌ی گزینه‌ی دوم، هزینه فرصت انتخاب گزینه‌ی اول است.
 (۲) مقدار منافع ازدست‌داده‌ی گزینه‌ی اول، هزینه فرصت انتخاب گزینه‌ی دوم است.
 (۳) مقدار منافع ازدست‌داده‌ی گزینه‌های موجود، هزینه فرصت انتخاب سایر گزینه‌هاست.
 (۴) مقدار منافع به‌دست‌آمده، هزینه فرصت انتخاب گزینه‌ی اول است.

۲۵. در تعریف علم اقتصاد بر کدام نکته تأکید می‌گردد؟

- (۱) کمیابی منابع (۲) امکان مصارف متعدد منابع (۳) نامحدود بودن نیازها (۴) همه موارد

۲۶. به چه دلایلی اقتصاد جزء رشته‌های محبوب دانشگاهی است؟

- (۱) عمق علمی زیاد و بازار کاری مناسب
 (۲) هزینه‌ی اندک و درآمد بالا
 (۳) تأکید سیاست‌های کلان نظام بر موضوعات اقتصادی و الگوهای اقتصاد مقاومتی
 (۴) وفور دانشگاه‌ها، استادان و نشریات معتبر اقتصادی

۲۷. در کدام گزینه فقط یکی از موارد مطرح‌شده مصداق کالا نیست؟

- (۱) دستگاه‌های دندان‌پزشکی - مشاوره‌ی روان‌شناسی - اتومبیل - گرفتن تاکسی (۲) لباس ورزشی - توپ فوتبال - تلویزیون - تماشای فوتبال در ورزشگاه
 (۳) یک وعده غذایی - میوه‌های وارداتی - تلفن همراه - کپسول اطفای حریق (۴) بیمه - تحصیل - اعتقادات - اخلاقیات

۲۸. اگر کالاهای بادوام در فرایند تولید به وسیله‌ی بنگاه‌های تولیدی به‌کار گرفته شوند، کالای نامیده می‌شوند.

- (۱) مصرفی (۲) واسطه‌ای (۳) هزینه‌ای (۴) سرمایه‌ای

۲۹. مصرف‌کننده میزان اهمیت کالا را با حساسیت خود نسبت به نشان می‌دهد.

- (۱) قیمت (۲) کشور تولیدکننده (۳) نشان تجاری تولیدکننده (۴) استانداردها و کیفیت

۳۰. در کدام گزینه به بازیگران کلان اقتصاد در عرصه داخلی اشاره شده است؟

- (۱) شرکت‌ها (۲) دولت‌ها (۳) سازمان‌های بین‌المللی (۴) سازمان‌های جهانی

۳۱. کدام گزینه شامل پاسخ درست و کامل پرسش‌های زیر است؟

(آ) در رابطه با واقعیت کدام مورد نادرست است؟

(ب) تفکر اسلامی رشد و تعالی فکری و روحی انسان را ارزش می‌داند. بدین سبب جامعه اسلامی باید با صرف امکانات کافی در جهت رشد و تعالی انسان اسباب پیشرفت او را فراهم سازد. برای تحقق این امر لازم است:

(ج) اگر جامعه‌ای به دنبال حفظ استقلال سیاسی و فرهنگی خود است، باید به به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارها در این مسیر توجه کند.

(د) نیازها از چه طریقی برطرف می‌شود؟

(ه) کدام مورد جزء شباهت‌های خاص در روش مطالعه دانشمندان علوم مختلف نیست؟

(و) آن‌چه که انسان در مقابل پول خریداری می‌کند و به وسیله آن نیازهایش را طرف می‌سازد:

(۱) (آ) نیازهای انسان نامحدود است. (ب) سرمایه‌گذاری‌های ارزنده در جهت بنیاد تأسیسات اقتصادی و صنعتی صورت گیرد. (ج) استفاده گسترده از منابع و امکانات اقتصادی. (د) کسب ثروت و استفاده از آن. (ه) پیگیری و جست‌وجو و یافتن روابط علت و معلولی بین پدیده‌های مورد مطالعه. (و) کالاهای مصرفی است.

(۲) (آ) به یقین ملاک بهترین بودن آن نیست که انسان با استفاده از امکانات بتواند سطح بالاتری از رفاه یا بیشترین میزان را از تولید به‌دست آورد. (ب) سرمایه‌گذاری‌های عظیمی برای تأسیس نهادهای فرهنگی صورت پذیرد. (ج) رشد و پیشرفت اقتصادی. (د) مصرف محصولات و دریافت خدمات. (ه) استفاده از ابزارهای خاص و انجام آزمایشات در فضایی خاص. (و) فقط در اشیای فیزیکی خلاصه نمی‌شود.

(۳) (آ) منابع و امکانات موجود محدود است. (ب) با توجه به اهداف اقتصادی اسلام جلو افزایش بی‌رویه استفاده از منابع اقتصادی به طور گسترده گرفته شود. (ج) استفاده از فناوری مدرن و گسترش ارتباط علمی و فنی خود با ممالک پیشرفته جهان. (د) داشتن درآمد و هزینه کردن آن. (ه) انجام مشاهدات و جمع‌آوری اطلاعات. (و) خدمات است.

(۴) (آ) منابع و امکانات محدود قادر به رفع نیازهای نامحدود انسان نیستند، لذا انسان ابتدا باید به آن گروه از نیازهای خود که اولویت بیشتری دارند بپردازد. (ب) تشویق و ارزش‌گذاری شایسته از تولیدکنندگان محصولات کشاورزی و صنعتی برای حمایت از اقتصاد و تولید داخلی به عمل آید. (ج) سرمایه‌گذاری‌های عظیم برای تأسیس نهادهای فرهنگی. (د) کسب سود و پس‌انداز کردن آن. (ه) طبقه‌بندی و بعد ارزیابی نظریات مطرح‌شده. (و) محصولات و مواد مختلف است.

گزینه (۳)	گزینه (۱۸)	گزینه (۳)	گزینه (۱۹)	گزینه (۴)	گزینه (۲۰)	گزینه (۱)	گزینه (۲۱)
گزینه (۴)	گزینه (۲۳)	گزینه (۱)	گزینه (۲۴)	گزینه (۱)	گزینه (۲۵)	گزینه (۴)	گزینه (۲۶)
گزینه (۲)	گزینه (۲۸)	گزینه (۴)	گزینه (۲۹)	گزینه (۱)	گزینه (۳۰)	گزینه (۲)	گزینه (۳۱)

سوالات تشریحی (به سوالات زیر جواب دهید.)

۳۲. نیازهای اولیه انسان را نام ببرید.

اولین مرتبه از نیازهای اولیه زندگی، مادی است؛ نیاز به غذا که با آن رفع گرسنگی کند، آب سالم که رفع تشنگی کند، سرپناهی که در آن از گزند سرما، گرما و درندگان مصون بماند و نیاز به امنیت از نیازهای اولیه انسان به شمار می‌رود. البته نیازهای انسان به نیازهای مادی محدود نمی‌شود، بلکه نیازهای عاطفی، روحی، نیاز به علم، هنر، فرهنگ، دین، اخلاق، نیاز به ارتباط و تعامل با انسان‌ها و ... از جمله نیازهایی است که بدون رفع آن‌ها انسان به کمال خود نخواهد رسید.

۳۳. اگر انسانی در مرتبه نیازهای مادی خود متوقف شود، چه اتفاقی می‌افتد؟

کمال جویی وی به نوعی سیری ناپذیری تبدیل می‌شود.

۳۴. اگر انسان در رفع نیازهای طبیعی خود مراتب نیازها را به خوبی طی نکند، چه عواقبی در انتظار او خواهد بود؟

به خلق نیازهای کاذب برای خود اقدام می‌کند تا حس کمال جویی خود را سیراب کند. پیگیری نیازهای کاذب یا زیاده‌روی در رفع نیازهای مادی موجب توقف یا انحطاط انسان می‌شود.

۳۵. چرا با وجود فراوانی ذخایر معدنی، این منابع، محدود تلقی می‌شود؟

به دلیل ناشناخته بودن بسیاری از این ذخایر و نیز محدود بودن دانش فنی بشر.

۳۶. منظور اقتصاددانان از اصطلاح «کمیابی» چیست؟

از یک سو منابع و امکانات محدود است و از سوی دیگر انسان، بهره‌بردار است، اما به دلیل محدودیت‌هایش نمی‌تواند همه آن‌چه را که می‌خواهد هم‌زمان و همیشه داشته باشد؛ پس باید انتخاب کند.

۳۷. در استفاده از منابع و امکانات، ملاک بهترین بودن چیست؟

این است که با استفاده از منابع بتوان بیشترین میزان منافع را به‌دست آورد و سطح بالاتری از رفاه را برای انسان فراهم کرد.

۳۸. دو نمونه اقتصادی بنویسید که در آن‌ها عقلانی رفتار نشده باشد.

تولیدکننده‌ای که از کیفیت محصول خود می‌کاهد، فروشنده‌ای که کم فروشی می‌کند، فروشنده‌ای که از بی‌اطلاعی مشتری سوء استفاده می‌کند، فردی که از جنگل و آب‌های زیر زمینی برداشت بی‌رویه می‌کند، فردی که آخرت خود را خرج دنیایش می‌کند و ... (انتخاب دو مورد به دلخواه)

۳۹. هدف علم اقتصاد چیست؟

راهنمایی انسان برای بهترین انتخاب و به‌کارگیری بهترین روش برای استفاده از منابع و امکانات خویش.

۴۰. آیا پرسش‌هایی که در حیطه علم اقتصاد مطرح می‌شود، صرفاً با همین دانش قابل پاسخ‌گویی و تحلیل است؟ توضیح دهید.

خیر؛ چنین مسائل و موضوعاتی ابعاد اجتماعی، فرهنگی، تاریخی، روان‌شناختی، حقوقی، سیاسی و ... هم دارد و صرفاً اقتصادی نیست. اقتصاددانان با همکاری دانشمندان رشته‌های مختلف تلاش می‌کنند تا برای هر یک از این پرسش‌ها پاسخ مناسب و منطقی ارائه کنند.

۴۱. چرا اقتصاد جزء رشته‌های پرطرفدار دانشگاهی است؟

زیرا هم عمق علمی زیادی دارد و هم به دلیل نیاز مؤسسات دولتی و نیز شرکت‌ها و مؤسسات خصوصی به خدمات و مطالعات اقتصاددانان از بازار کار خوبی برخوردار است.

۴۲. مفهوم کالا را با مثال تعریف کنید.

شیئی با ارزش اقتصادی و بازاری است که برای تأمین نیاز یا خواسته‌ای تولید می‌شود؛ مثلاً انسان نیاز به غذا را از طریق مصرف محصولات غذایی برطرف می‌کند.

۴۳. مفهوم خدمات در اقتصاد چگونه تعریف می‌شود؟

آن‌چه انسان در مقابل پول خریداری می‌کند و به وسیله آن نیازها و خواسته‌هایش را برطرف می‌سازد و غیرملموس و غیرفیزیکی است، خدمات نام دارد.

۴۴. چراغ خودرو در چه صورت کالای مصرفی و در چه صورت کالای واسطه‌ای محسوب می‌شود؟ توضیح دهید.

اگر چراغ خودرو توسط مصرف‌کننده نهایی خریداری شود و به مصرف برسد، کالای مصرفی است؛ مانند زمانی که چراغ خودرو می‌سوزد و از فروشگاه قطعات یدکی خودرو یک چراغ نو می‌خریم؛ اما اگر تولیدکنندگان دیگر برای ادامه فرایند تولید و تبدیل کالا به یک کالای دیگر آن را خریداری کنند و مورد استفاده قرار دهند، کالای واسطه‌ای است؛ مانند زمانی که یک شرکت خودروسازی، چراغ خودرو را از شرکت دیگری می‌خرد.

۴۵. آیا هر کالای بادوامی، کالای سرمایه‌ای است؟ با مثال توضیح دهید.

خیر؛ فقط به کالاهای بادوامی که در فرایند تولید و به وسیله بنگاه‌های تولیدی به‌کار رفته شوند، کالای سرمایه‌ای می‌گویند؛ مانند یخچال در یک بستنی‌فروشی.